
НАДХОДЖЕННЯ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ У МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Н.В. МЕДИНСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент

natazv@ukr.net

Ю.О. МОРОЗ,

методист навчально-науково-виробничого центру

«Охорона природних ресурсів і реформування земельних відносин»

moroz@nubip.edu.ua

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. Обґрунтовано, що необхідною інституціональною передумовою підвищення результативності розширеного відтворення та господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу є модернізація економічного механізму природокористування як на загальнонаціональному, так і на регіональному і місцевому рівнях, зокрема в частині трансформації системи фіскального регулювання користування надрами для видобутку корисних копалин. Дослідження показали, що поглиблення бюджетно-фіскальної децентралізації вимагає ефективнішого використання ендогенних чинників соціально-економічного піднесення територіальних громад, у спектрі котрих особливе значення має підвищення результативності фіскального регулювання надрокористування через удосконалення методології вилучення та розподілу рентної плати за користування надрами. Встановлено, що у 2007-2021 роках у динаміці надходжень рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів України спостерігається декілька фаз зростання та спаду, що корелює з динамікою соціально-економічного піднесення, впливом глобальної фінансової кризи на національне господарство, зміною відсотків відрахування мінерально-сировинної ренти до публічних фінансових фондів відповідних територій. Доведено, що в умовах бюджетно-фіскальної децентралізації сформувалися сприятливі передумови для підвищення частки відрахувань рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів, що дасть можливість сформувати спеціальні фінансові фонди відтворення мінерально-сировинного потенціалу та підвищити заінтересованість місцевого самоврядування у його комплексному використанні. Обґрунтовано, що передувати перегляду принципів зарахування рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів має модерні-

зація економічного механізму природокористування в частині диверсифікації платежів за видобуток корисних копалин, а це дасть можливість забезпечити еквівалентність вилучення мінерально-сировинної ренти та її адекватний розподіл між публічними бюджетами різних таксономічних рівнів.

Ключові слова: економічний механізм природокористування, мінерально-сировинна рента, рентна плата за користування надрами, місцеві бюджети, корисні копалини, територіальна громада.

Постановка проблеми.

Зміцнення господарської самодостатності територіальних громад в умовах поглиблення децентралізаційних процесів залежить від посилення місцевої спрямованості окремих видів податків та зборів. Тобто виникає необхідність у збільшенні частки фіскальних платежів, які концентруватимуться у місцевих бюджетах, зокрема у бюджетах місцевого самоврядування. Перспективним з даної точки зору розглядається сценарій, який передбачає зростання питомої ваги окремих видів рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів, яка надходитиме у фінансові фонди територій. За таких умов автоматично підвищується заінтересованість органів місцевої влади в ідентифікації реальної бази стягнення рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів, адже від цього залежить рівень надходжень податків до бюджетів, підзвітних їм територій. В останні роки особливо актуалізувалися проблеми ефективнішого адміністрування рентної плати за користування надрами. Прив'язка рентної плати за надрокористування до місцевих фінансових фондів фактично перекидає сформовану архітектуру освоєння запасів корисних копалин у територіальних громадах базового

рівня. За умови створення прозорого механізму торгівлі правами на користування надрами, позбавленого проявів асиметричності інформації, стане можливим визначення реальної бази стягнення фіскальних платежів за господарське освоєння мінерально-сировинного потенціалу.

Водночас удосконалення інструментарію адміністрування рентної плати за користування надрами потребує застосування комплексу інституціональних та фінансових заходів, а це вимагає модернізації економічного механізму природокористування в тій частині, яка стосується фіскального регулювання надрокористування. Тому у перспективну модель модернізованого економічного механізму природокористування має бути умонтований спектр методів, інструментів та важелів еквівалентного вилучення мінерально-сировинної ренти, що дасть змогу закласти стимули для відтворення та примноження мінерально-сировинної бази, а також для зростання надходжень до фінансових фондів держави та територіальних громад. В умовах бюджетно-фіскальної децентралізації саме удосконалення інституціонального підґрунтя вилучення рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів стає магістральною складовою модернізації економічного механізму природокористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Стягнення рентної плати за користування надрами є важливою складовою економічного механізму природокористування як з огляду на необхідність комплекснішого використання мінерально-сировинної бази, так і з точки зору доцільності наповнення публічних бюджетів. Тому модернізація економічного механізму природокористування у працях вітчизняних вчених ув'язується із удосконаленням інституціонального підґрунтя рентного регулювання надрокористування, особливо в умовах поглиблення бюджетно-фіскальної децентралізації, коли еквівалентне вилучення мінерально-сировинної ренти виступає запорукою фінансової самодостатності територіальних громад [1-3; 5; 7; 12; 13].

Оцінюючи вітчизняну систему рентного регулювання надрокористування В.Міщенко зазначає, що система платежів за надра, яка склалася в Україні, відображає початковий – перехідний – етап ринково-економічного реформування відносин у сфері надрокористування. Вона засвідчила певні здобутки, але з еволюцією перехідної економіки почали все більше проявлятися її недоліки і функціональні суперечності, пов'язані передусім з нівелюванням регулюючої та акумулюючої ролі платежів та з несистемністю запровадження відповідних фінансових механізмів в цілому [11, с. 55]. Погоджуючись з думкою вченого, необхідно уточнити, що регулююча функція рентної плати за користування надрами втрачається через надмірну уніфікованість платежів за видобуток корисних копалин, а акумулююча – через інституціональ-

ну несформованість регуляторного впливу держави та місцевого самоврядування на процеси фіскального регулювання господарського освоєння мінерально-сировинного потенціалу як в частині надання ліцензій на видобуток відповідного виду мінеральної сировини, так і в частині розподілу мінерально-сировинної ренти між державним бюджетом та місцевими фінансовими фондами.

На думку В.Голяна та І.Андрощук, відсутність відповідних стимулів стосовно модернізації виробничо-технічної бази господарського освоєння мінерально-сировинного потенціалу пов'язана з недосконалістю вітчизняної системи стягнення рентної плати за користування надрами для видобутку корисних копалин, прикметними рисами якої є відсутність навіть критично необхідного рівня диференціації ставок та наближеності розміру плати за окремі види корисних копалин до середньоєвропейського рівня, заниженість ставок за видобуток окремих видів гірничорудних ресурсів і надмірне завищення ставок за видобуток нерудних корисних копалин, зокрема будівельної мінеральної сировини [4, с. 158]. Тобто автори розглядають недосконалість рентного регулювання надрокористування як один із чинників відсутності стимулів раціональнішого використання корисних копалин, але не ув'язують даний фактор з формуванням податкової бази наповнення публічних фінансових фондів, зокрема бюджетів місцевого самоврядування.

Високим рівнем інституціональної обґрунтованості та фіскальної системності стосовно трансформації системи стягнення ренти за користування надрами в контексті зміцнення фінансової самодостатності терито-

ріальних громад виступає підхід В. Матюхи та О.Сухіної, які вважають, що необхідно надати повноваження органам місцевого самоврядування самостійно встановлювати розмір рентних платежів за використання надр для видобування корисних копалин місцевого значення і таким чином зміцнювати інститут місцевого самоврядування в контексті децентралізації владних повноважень [7, с. 93]. Даний підхід в умовах поглиблення бюджетно-фіскальної децентралізації однозначно підвищить дієвість рентного регулювання господарського освоєння корисних копалин місцевого значення і позитивним чином відобразиться як на зацікавленості органів місцевого самоврядування ефективніше використовувати мінерально-сировинний потенціал підзвітних територій, так і на наповнюваності бюджетів територіальних громад базового рівня.

Виходячи з того, що рентна плата за користування надрами в Україні не має такої питомої ваги у доходах Зведеного бюджету як у багатих на вуглеводневу сировину країнах, вітчизняна система фіскального регулювання надрокористування має бути зорієнтована на посилення місцевої спрямованості розподілу мінерально-сировинної ренти, що дасть змогу наростити доходну частину бюджетів місцевого самоврядування та сформувати спеціальні фінансові фонди примноження та відтворення корисних копалин на відповідних територіях. Тому удосконалення інституціонального забезпечення стягнення рентних платежів за користування надрами і їх спрямування у місцеві бюджети виступає вагомим складовою модернізації економічного механізму природокористування як на

загальнонаціональному, так і на місцевому рівні.

Матеріали і методи наукового дослідження.

Під час проведення дослідження були опрацьовані статистичні матеріали Державної служби статистики України та Державної казначейської служби України на основі використання таких методів: графічний – для побудови комбінованих діаграм, які відображають тенденції надходжень рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів та динаміку питомої ваги місцевих бюджетів в загальних надходженнях даного виду ренти до публічних бюджетів в цілому; структурно-динамічного аналізу – для виокремлення за різні часові проміжки фаз зростання та спаду надходжень рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів.

Метою статті є розроблення перспективних напрямів удосконалення системи рентного регулювання розширеного відтворення та господарського освоєння мінерально-сировинного потенціалу, зокрема вилучення та розподілу рентної плати за користування надрами, в умовах бюджетно-фіскально-децентралізації як складової модернізації економічного механізму природокористування.

Результати дослідження та обговорення.

Зростання результативності розширеного відтворення та господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, а також підвищення дієвості впливу вітчизняної природної сировини на темпи соціально-економічного піднесення залежить від модернізації

економічного механізму природокористування через умонтування у спектр наявних методів та інструментів додаткових підойм, які дадуть змогу підвищити фіскальну віддачу залучення природного багатства країни у відтворювальний процес.

В останні роки вітчизняний економічний механізм природокористування, незважаючи на збереження окремих рудиментів перехідного періоду, продовжує наближатися до ринкових аналогів, які функціонують у високорозвинених країнах. Однак імпорт перевірених світовою практикою інструментів та методів регулювання господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу наштовхується на непідготовленість вітчизняного інституціонального підґрунтя (відсутність необхідного набору формальних та неформальних інститутів), що призводить в разі умонтування нових інститутів в економічний механізм природокористування до посилення інституціональних розривів між інтересами держави і територіальних громад та інтересами корпоративного сектора [4, с. 148].

Особливо ускладненою є ситуація щодо удосконалення економічного механізму природокористування в частині регулювання користування надрами для видобування корисних копалин, оскільки саме при видобутку даного виду природних ресурсів найбільшою мірою пересікаються інтереси держави, територіальних громад та корпоративного сектора [9; 10]. Донедавна інтереси територіальних громад при розподілі рентної плати за користування надрами для видобування найбільш ліквідних корисних копалин майже не враховувалися. Поглиблення бюджетно-фіскальної децентралізації створило передумо-

ви для того, щоб підвищити питому вагу рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, яка спрямовуватиметься до місцевих бюджетів.

Водночас передувати зміні принципів розподілу мінерально-сировинної ренти між публічними бюджетами різного таксономічного рівня має удосконалення інституціонального забезпечення та методології встановлення ставок рентної плати за господарське освоєння окремих складових мінерально-сировинного потенціалу. На фоні постійної зміни кон'юнктури ринку мінеральної сировини та динаміки витрат на її видобування виникає потреба постійного удосконалення економічного механізму сфери надрокористування у відповідності до національних інтересів, завданнями сталого розвитку вітчизняного мінерально-сировинного комплексу та вимогами екологічної політики. Серед важливих складових елементів даного механізму вагоме місце відводиться платежам за використання надр для видобування корисних копалин, оскільки саме на них покладено такі функції, як вирівнювання економічних умов господарювання видобувних підприємств, заохочення до більш раціонального надрокористування та централізації частки доходу державою на основі права власності на природні ресурси [7, с. 55]. В умовах поглиблення бюджетно-фіскальної дерегуляції виникає необхідність не лише у централізації, а й в децентралізації частки рентної плати за користування надрами, тобто її концентрації у місцевих бюджетах. За таких умов забезпечується зростання надходжень до публічних фінансових фондів територій, підвищується ймовірність створення у міс-

цевих бюджетах спеціальних фондів відтворення мінерально-сировинного потенціалу, а це у підсумку посилює вплив запасів корисних копалин на темпи соціально-економічного піднесення територіальних громад.

Тому удосконалення інституціонального та методологічного забезпечення рентного регулювання надрокористування та міжбюджетного розподілу рентної плати за користування надрами є одними з найбільш «вузьких місць» в системі економічного механізму природокористування, які потребують першочергового усунення. Від цього залежить адекватність ставок рентної плати реальній цінності запасів корисних копалин, які залучаються у господарський обіг, своєчасне здійснення рекультиваційних та геологорозвідвальних робіт, поширення практики

утилізації вторинної сировини, зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад, які є ареалом концентрації мінерально-сировинного потенціалу [4, с. 149].

Для розроблення перспективних напрямів удосконалення інструментарію вилучення мінерально-сировинної ренти і часткової її концентрації у бюджетах місцевого самоврядування необхідно виявити тренди надходжень рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів в останні десятиліття. З метою порівняння надходжень даного виду рентної плати за часові інтервали, які відзначалися неоднаковим станом макроекономічної ситуації, проаналізуємо період 2007 рік–9 місяців 2021 року (рис. 1). За даний період спостерігалось фактично три основних фази надходжень рентної

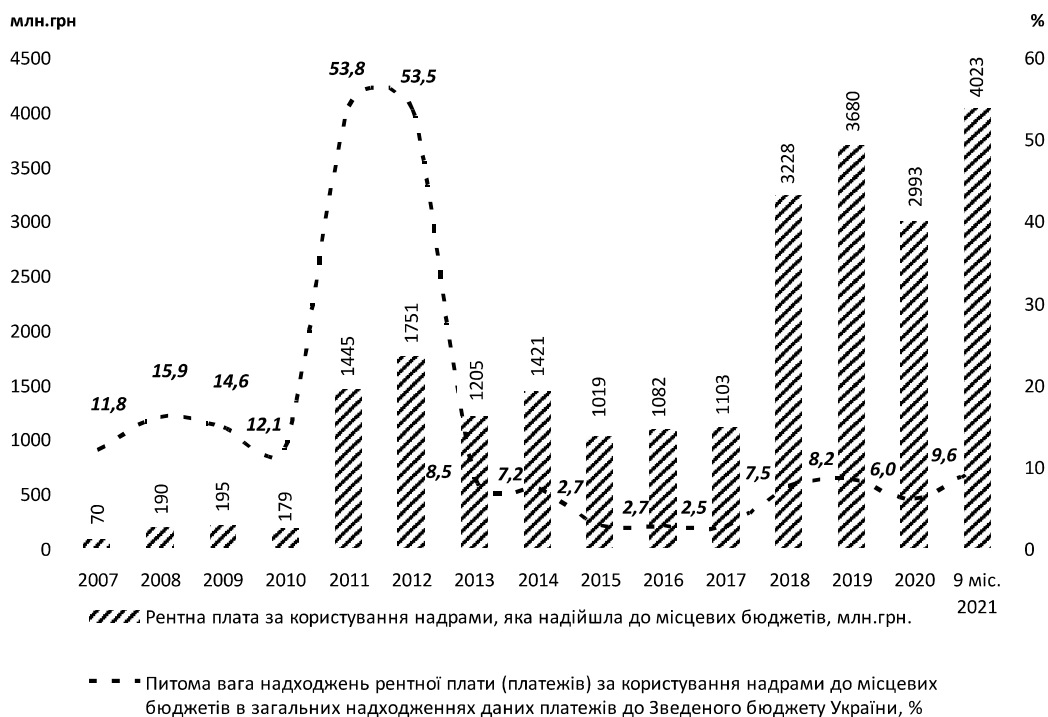

Рис. 1. Надходження рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів України*

*розраховано за даними Державної казначейської служби України та Державної служби статистики України

плати за користування надрами. У 2007-2010 роках сума надходжень мінерально-сировинної ренти до місцевих бюджетів коливалася в інтервалі 70-195 млн грн. Надходження даного платежу до місцевих бюджетів суттєво збільшилося у 2011 році порівняно з 2010 роком (у 8 разів).

Причиною такої ситуації стало підвищення частки рентної плати за користування надрами, яка спрямовувалася у місцеві бюджети. Якщо у 2010 році питома вага місцевих бюджетів в загальних надходженнях рентної плати за користування надрами до Зведеного бюджету України становила 12,1%, то у 2011 році – 53,8%. Така ситуація склалася також у зв'язку з переформатуванням інституціонального формату рентного регулювання надрокористування. Певний вплив також справило і поживлення тенденцій соціально-економічного піднесення (економіка почала поступово відновлюватися після глобальної фінансової кризи 2008 року і збільшилася потреба у мінеральній сировині). У 2013 році порівняно з 2012 роком знову відновився низхідний тренд в динаміці надходжень рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів, який фактично тривав до 2017 року включно. У 2018 році порівняно з 2017 роком надходження рентної плати за користування надрами до публічних фінансових фондів окремих територій збільшилися на 2125 млн грн.

Такий різкий ріст сумарних надходжень пов'язаний з тим, що була збільшена частка відрахувань рентної плати за спеціальне користування надрами для видобування окремих видів вуглеводневої сировини. Позитивним моментом слід вважати те, що за 9 місяців 2021 року надхо-

дження мінерально-сировинної ренти до місцевих бюджетів перевищило показник 2018 та 2019 років. У 2018-2021 роках також спостерігався вищий рівень питомої ваги місцевих бюджетів у загальних надходженнях рентної плати за користування надрами до публічних бюджетів в цілому порівняно з періодом 2013-2017 років. Якщо у 2013-2017 роках питома вага місцевих бюджетів у загальних надходженнях мінерально-сировинної ренти до публічних бюджетів в цілому коливалася в інтервалі 2,5-7,2%, то у 2018-2021 роках – в інтервалі 6,0-9,6%.

Незважаючи на те, що у 2018-2021 роках порівняно з іншими часовими періодами, починаючи з 2007 року (за винятком 2011-2012 років), питома вага місцевих бюджетів у загальних надходженнях рентної плати за користування надрами до Зведеного бюджету України виросла, вона порівняно з іншими країнами залишається критично низькою. Тобто, незважаючи на те, що починаючи з 2015 року в Україні форсується децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування, зокрема завершився процес об'єднання територіальних громад, суттєвого прориву в частині посилення місцевої спрямованості рентних платежів за користування надрами не відбулося. Це пов'язано із затягуванням реформування системи фіскального регулювання надрокористування в цілому, відсутністю конкретного плану дій стосовно капіталізації мінерально-сировинного потенціалу як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівні, повільним упровадженням передового іноземного досвіду вилучення мінерально-сировинної ренти. Водночас має місце значний потенціал

зростання надходжень рентної плати за користування надрами до місцевих бюджетів, зокрема за рахунок покращення адміністрування рентної плати за користування надрами загальнодержавного та місцевого значення, а також удосконалення вилучення бурштинової ренти та рентної плати за вуглеводневу сировину.

Висновки.

Незважаючи на те, що Україна не відноситься до переліку країн, які є багатими на вуглеводневу сировину, мінерально-сировинні ресурси відіграють вагомий роль не лише в енергетичному забезпеченні потреб національного господарства, а й у створенні ресурсної бази розвитку гірничо-металургійного комплексу, промисловості будівельних матеріалів та інших видів діяльності. У той же час мінерально-сировинні ресурси, зокрема корисні копалини, можуть виступати вагомим фактором фінансової самодостатності територіальних громад, де вони концентруються, за умови інституціоналізації сучасного механізму нарахування, вилучення та розподілу рентної плати за користування надрами. Поглиблення бюджетно-фіскальної децентралізації якраз і створило інституціональне підґрунтя для того, щоб підвищити частку рентної плати за користування надрами, яка буде концентруватися у місцевих бюджетах України. Передувати перегляду принципів зарахування рентної плати за спеціальне користування надрами до місцевих бюджетів має інституціональне забезпечення диверсифікації інструментів фіскального регулювання надрокористування, що на порядок підвищить базу вилучення мінерально-сировинної ренти та

прискорить процеси комплекснішого використання корисних копалин, в тому числі і вторинного ресурсокористування.

Список літератури

1. Бардась В.М. Удосконалення фіскального регулювання природокористування : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06 / ЛНТУ. Луцьк, 2014. 203 с.
2. Василь Голян: чому більше ренти за газ, нафту і бурштин має надходити до місцевих бюджетів? Finance.ua. 2018. 16 березня. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/422329/vasyl-golyan-chomu-bilshe-renty-za-gaz-naftu-i-burshtyn-maye-nadhodyty-do-mistsevyh-byudzhetiv>.
3. Голян В.А. Плата за природні ресурси в умовах децентралізації: інвестиційний аспект. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №7. С. 7–16.
4. Голян В.А., Андрощук І.І. Економічний механізм природокористування: рента плата за користування надрами. Бізнес Інформ. 2017. №8. С. 148–158.
5. Гунько Л.А. Динаміка змін еколого-економічного стану сільськогосподарського землекористування Київської області. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель, 2014, 1-2: 65-74.
6. Данилишин Б.М. Сучасні тенденції регулювання процесів природокористування в Україні. Економіка України. 1994. №11. С. 59–62.
7. Матюха В. В. Плата за користування надрами як основний елемент економічного механізму управління вітчизняним фондом надр. Mechanism of Economic Regulation. 2013. № 1. С. 54–60.
8. Матюха В.В., Сухіна О.М. Особливості механізму децентралізованого управління вітчизняним фондом родовищ корисних копалин місцевого значення при їх видобуванні. Регіональна економіка. 2017. №3(85). С. 88–93.

9. Мединська Н.В. Економічний механізм природокористування в умовах децентралізації: сутнісна характеристика, типи, ієрархія. *Економіка та держава*. 2022. №2. С. 97–102.
10. Мединська Н.В. Економічний механізм природокористування: інституціональне підґрунтя та інструментально-методологічне забезпечення. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2022. №2. С. 64–74.
11. Міщенко В.С. Глобальний і національний вимір трансформаційних процесів у мінерально-сировинній сфері України. Загальна редакція академіка НАН України В.М.Шестопалова. К., РВПС України НАН України, 2009. 84 с.
12. Міщенко В.С. Програмне планування розвитку мінерально-сировинної бази України: методологія і практика. Київ. ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2011. 157 с.
13. Потенціал рентних платежів за видобуток корисних копалин в Україні. К., ДННУ «Акад. фін. управління». 2013. 228 с.
5. Danylyshyn B.M. (1994). Suchasni tendentsii rehuliuвання protsesiv pryrodokorystuvannia v Ukraini [Modern trends in the regulation of nature management processes in Ukraine]. *Ukraine economy*, 11, 59–62.
6. Hunko L.A. (2014). Dynamika zmin ekolo-ho-ekonomichnoho stanu silskohospodarskoho zemlekorystuvannia Kyivskoi oblasti [Dynamics of ecological and economic situation of the agricultural land Kyiv region]. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel [and management, cadastre and land monitoring]*. No. 1–2, pp. 65–74.
7. Matyukha V.V. (2013). Plata za korystuvannia nadramy yak osnovnyi element ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia vitchyznianym fondom nadr [Fee for the use of subsoil as the main element of the economic mechanism of management of the national subsoil fund]. *Mechanism of Economic Regulation*, 1, 54–60.
8. Matyukha V.V., Sukhina O.M. (2017). Osoblyvosti mekhanizmu detsentralizovanoho upravlinnia vitchyznianym fondom rodovyskh korysnykh kopalyn mistsevoho znachennia pry yikh vydobuvanni [Peculiarities of the mechanism of decentralized management of the national fund of mineral deposits of local importance during their extraction]. *Regional economy*, 3(85), 88–93.
9. Medinska N.V. (2022). Ekonomichni mekhanizm pryrodokorystuvannia v umovakh detsentralizatsii: sutnisna kharakterystyka, typy, iierarkhiia [The economic mechanism of nature use in conditions of decentralization: essential characteristics, types, hierarchy]. *Economy and the state*, 2, 97–102.
10. Medinska N.V. (2022.). Ekonomichni mekhanizm pryrodokorystuvannia: instytutsionalne pidgruntia ta instrumentalno-metodolohichne zabezpechennia [The economic mechanism of nature use: institutional back-

References

1. Bardas, V. M. (2014) Udoskonalennia fiskalnoho rehuliuвання pryrodokorystuvannia [Improvement of fiscal regulation of nature use: dissertation]. Lutsk, 203.
2. Golyan V. Why should more rent for gas, oil and amber go to local budgets? Available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/422329/vasyl-golyan-chomu-bilshe-renty-za-gaz-naftu-i-burshtyn-maye-nadhodyty-do-mistsevyh-byudzhetyv>.
3. Golyan V.A. (2016). Plata za pryrodni resursy v umovakh detsentralizatsii: investytsiinyi aspekt [Payment for natural resources in conditions of decentralization: investment aspect]. *Investments: practice and experience*, 7, 7- 16.
4. Golyan V.A., Androschuk I.I. (2017). Ekonomichni mekhanizm pryrodokorystuvannia: rentna plata za korystuvannia nadramy [The economic mechanism of nature use: rent for the use of subsoil] *Business Inform*, 8, 148–158.
5. Danylyshyn B.M. (1994). Suchasni tendentsii rehuliuвання protsesiv pryrodokorystuvannia v Ukraini [Modern trends in the regulation of nature management processes in Ukraine]. *Ukraine economy*, 11, 59–62.
6. Hunko L.A. (2014). Dynamika zmin ekolo-ho-ekonomichnoho stanu silskohospodarskoho zemlekorystuvannia Kyivskoi oblasti [Dynamics of ecological and economic situation of the agricultural land Kyiv region]. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel [and management, cadastre and land monitoring]*. No. 1–2, pp. 65–74.
7. Matyukha V.V. (2013). Plata za korystuvannia nadramy yak osnovnyi element ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia vitchyznianym fondom nadr [Fee for the use of subsoil as the main element of the economic mechanism of management of the national subsoil fund]. *Mechanism of Economic Regulation*, 1, 54–60.
8. Matyukha V.V., Sukhina O.M. (2017). Osoblyvosti mekhanizmu detsentralizovanoho upravlinnia vitchyznianym fondom rodovyskh korysnykh kopalyn mistsevoho znachennia pry yikh vydobuvanni [Peculiarities of the mechanism of decentralized management of the national fund of mineral deposits of local importance during their extraction]. *Regional economy*, 3(85), 88–93.
9. Medinska N.V. (2022). Ekonomichni mekhanizm pryrodokorystuvannia v umovakh detsentralizatsii: sutnisna kharakterystyka, typy, iierarkhiia [The economic mechanism of nature use in conditions of decentralization: essential characteristics, types, hierarchy]. *Economy and the state*, 2, 97–102.
10. Medinska N.V. (2022.). Ekonomichni mekhanizm pryrodokorystuvannia: instytutsionalne pidgruntia ta instrumentalno-metodolohichne zabezpechennia [The economic mechanism of nature use: institutional back-

- ground and instrumental and methodological support]. Land management, cadastre and land monitoring, 2, 64–74.
11. Mishchenko V.S. (2009). Hlobalnyi i natsionalnyi vymir transformatsiinykh protsesiv u mineralno-syrovynnoi sferi Ukrainy [Global and national dimensions of transformational processes in the mineral and raw materials sphere of Ukraine]. Kyiv, General editorial staff of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine V.M. Shestopalov, RVPS of Ukraine NAS of Ukraine, 84.
12. Mishchenko V.S. (2013). Prohramne planuvannia rozvytku mineralno-syrovynnoi bazy Ukrainy: metodolohiia i praktyka [Program planning for the development of the mineral and raw material base of Ukraine: methodology and practice]. Kyiv, State University "Institute of Economies of Nature Use and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine", 157.
13. Potentsial rentnykh platezhiv za vydobutok korysnykh kopalyn v Ukraini [The potential of rent payments for the extraction of minerals in Ukraine]. Kyiv, DNU "Acad. Finn. management", 228.
-

Medinska N., Moroz Y

RECEIPT OF RENTAL PAYMENT FOR THE USE OF NATURAL BUDGETS IN THE LOCAL BUDGET IN THE CONTEXT OF MODERNIZING THE ECONOMIC MECHANISM OF NATURAL USE

LAND MANAGEMENT, CADASTRE AND LAND MONITORING 1'23: 117-126.

<http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.01.11>

Abstract. *It is substantiated that the necessary institutional prerequisite for increasing the effectiveness of extended reproduction and economic development of natural resource potential is the modernization of the economic mechanism of nature use both at the national, regional and local levels, in particular in the part of the transformation of the system of fiscal regulation of the use of subsoil for the extraction of minerals. Studies have shown that the deepening of budget-fiscal decentralization requires more effective use of endogenous factors of socio-economic development of territorial communities, in the spectrum of which the increase in the effectiveness of fiscal regulation of subsoil use through the improvement of the methodology of extraction and distribution of rent for the use of subsoil is of particular importance. It was established that in the years 2007-2021, several phases of growth and decline are observed in the dynamics of rent payments for the use of subsoil to the local budgets of Ukraine, which correlates with the dynamics of socio-economic uplift, the impact of the global financial crisis on the national economy, changes in the percentages of deduction of mineral and raw materials rents to public financial funds of the respective territories. It has been proven that in the conditions of budgetary and fiscal decentralization, favorable conditions have been formed for increasing the share of rent deductions for subsoil use to local budgets, which will make it possible to form special financial funds for the reproduction of mineral and raw material potential and increase the interest of local self-government in its complex use. It is substantiated that the revision of the principles of subsoil use rents should be preceded by the modernization of the economic mechanism of nature use in terms of the diversification of payments for the extraction of minerals, and this will make it possible to ensure the equivalence of the extraction of mineral and raw material rents and its adequate distribution between public budgets of different taxonomic levels.*

Key words: *economic mechanism of nature use, mineral and raw material rent, rent for subsoil use, local budgets, minerals, territorial community.*